

УДК 664.6: 330.3

А. І. Неклеса,
аспірант кафедри економіки підприємства, Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ХЛІБОПЕКАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

A. Neklesa,
Postgraduate student, Economics of Enterprise Department Poltava State Agrarian Academy, Poltava

TRENDS IN DEVELOPMENT OF BAKERIES

Стаття присвячена розвитку хлібопекарських підприємств як в Україні, так і в Полтавській області. Наведено загальні тенденції обсягів виробництва хліба та хлібобулочних виробів, фінансові результати хлібопекарних підприємств, основні засоби хлібопекарської промисловості в Полтавській області. Звертається увага на необхідність оновлення основних засобів.

Обґрунтовується, що на хлібопекарських підприємствах Полтавської області є резерви для економічного зростання, але вони не використовуються через відсутність зниження витрат виробництва. Стратегія зниження витрат є найбільш важливою для економічного зростання хлібопекарських підприємств.

Висвітлюються дії, спрямовані на зростання обсягу виробництва і зниження витрат виробництва. Доводиться, що процес оновлення експлуатованого обладнання та впровадження прогресивної техніки здійснюється неоднозначно.

Доведено, що хлібопекарські підприємства мають значні труднощі з джерелами фінансування на придбання нової техніки, про що свідчить їх фінансовий стан. Розвиток хлібопекарської промисловості Полтавської області в 2012—2014 роках характеризується збитковістю.

The development of bakeries in Ukraine as well as in Poltava region has been thoroughly studied in the article. This article describes general trends in overall production of bread and flour-based food, financial results and basic production facilities of bread baking industry of Poltava Region. The attention is drawn to the fact that the basic production facilities need to be upgraded.

It has been explained that bakeries have a considerable potential for economic growth. However, this potential is not used due to lack of production cost cutting. The strategy of production cost reduction is the most critical factor for the economic growth of bakeries.

The article also highlights the initiatives intended to upscale production output and cut costs. It argues that the process of upgrading the operating equipment and introducing the advanced machinery is long and painful.

The article proves that bakeries face considerable difficulties with fund raising and modern equipment purchase as evidenced by their financial situation. The development of bakeries in Poltava Region for the period between 2012 and 2014 is defined as loss-making unprofitable activity.

Ключові слова: хлібопекарські підприємства, стратегія, економічне зростання, оновлення основних засобів, прогресивна техніка.

Key words: bakeries, strategy, economic growth, production facilities upgrading, the most advanced equipment.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Основою господарської діяльності будь-якого підприємства є його економічний розвиток, який може бути екстенсивним або інтенсивним. Актуальним є шлях інтенсивного розвитку.

Дослідження по цій проблематиці засвідчують, що обрана тема є актуальною і відповідає сучасним вимогам науки і практики, а отже, свідчить про присутність невирішених проблем, пов'язаних із збільшенням обсягів виробництва хліба і хлібобулочних виробів. Ефективність

Таблиця 1. Обсяги виробництва хліба та хлібобулочних виробів по Полтавській області 2012 – 2014 рр. т

Показник	2012	2013	2014
Хліб всього	56060	41711	37680
Хліб пшеничний	26336	19985	16249
Хліб житньо-пшеничний або пшенично-житній	19029	13922	11827
Вироби булочні	10411	7427	8927
Хліб дістичний	35	52	55
Хліб всього (% до 2012)	100	74,4	67,2
		2013 р. до 2012 р.	2014 р. до 2013 р.
Хліб, %		74,4	90,3

Джерело: складено автором за оперативними даними Державної служби статистики України.

хлібопекарських підприємств потребує збалансованого складу та оптимізації структури їх основних засобів. Стратегія зниження витрат є найбільш важливою для економічного зростання хлібопекарських підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню основних теоретичних категорій економічного розвитку и стійкості підприємств присвячені праці зарубіжних економістів: Брейлі Р., Бріггема К., Ван Хорна Дж.К., Стоянової О., Хелферта Є. тощо. Серед відомих вітчизняних вчених Гайдуцький П., Дем'яненко М., Корецький М., Макаренко П., Мельник Л., Поліщук О., Іванова О., Месель-Веселяк В., Каблук П., Василенко В., Гончарова В., Ареф'єва О., Геєць В., Абрютіна М. та ін. У той же час потребують подальшого дослідження питання, пов'язані з стратегією зниження витрат, яка є найбільш важливою для економічного зростання хлібопекарських підприємств.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Проведення дослідження щодо економічного розвитку хлібопекарських підприємств з метою виявлення шляхів їх економічного зростання.

Таблиця 2. Фінансові результати хлібопекарних підприємств Полтавської області за 2012–2014 рр., тис. грн.

	2012	2013	2014
Фінансовий результат до оподаткування	-4916	-9719	-9685
Податок на прибуток	-466	-442	-425
Чистий прибуток (збиток)	-5382	-10161	-10110
Чистий прибуток (збиток) (% до 2012 р.)	100	-188,8	-187,8
		2013 р. до 2012 р.	2014 р. до 2013 р.
Чистий прибуток, %		-188,8	-99,5

Джерело: складено автором за оперативними даними Державної служби статистики України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Хлібопекарська промисловість є життєво важливою галуззю, бо хліб забезпечує більше 40% фізіологічної потреби людини в харчових речовинах і енергії.

Проведемо дослідження щодо економічного розвитку за наступними показниками. Простежимо загальні тенденції обсягів виробництва хліба та хлібобулочних виробів в період 2012–2014 рр. (табл. 1).

Розвиток хлібопекарської промисловості в період 2012 – 2014 рр. характеризується зниженням обсягів виробництва.

За нашими дослідженнями, до основних причин зниження обсягів виробництва хліба і хлібобулочних виробів є: зниження чисельності населення, завезення хліба з інших регіонів, зниження споживання хліба за рахунок оптимальності раціону. При оцінці обсягів споживання слід брати до уваги, що ціни впливають на асортимент, що виробляється. Враховуючи, що хліб і хлібобулочні вироби є традиційним, з урахуванням національних особливостей, продуктом харчування більшості населення України, пріоритетним напрямком є збільшення обсягу виробництва до обсягів, що відповідають нормам споживання. Середня біологічна норма споживання хліба складає 250 грамів. В Україні середньодушове споживання хліба та хлібобулочних виробів на добу по різних регіонах коливається від 129 г до 240 г. У той же час воно нижче в європейських країнах: у Німеччині — 183 г на добу, у Франції — 175 г на добу, в Англії — 136 г на добу.

Попит можна збільшити за рахунок поліпшення якості та розширення асортименту, в тому числі підвищеної харчової та біологічної цінності, а також шляхом застосування нових видів сировини з поліпшеними біохімічними та технологічними властивостями.

Хлібопекарські підприємства виробляють широкий асортимент продукції, що досягає понад 700 найменувань. Однак 95% від загального обсягу виробництва припадає на 100–140 найменувань хліба та хлібобулочних виробів. Тільки за 2012 рік споживання соціальних, тобто найдешевших, сортів хліба знизилося на 11%. При цьому преміальний сегмент показав істотне зростання — + 28% (у натуральному вираженні) [1].

Багато хлібопекарських підприємств організували виробництво борошняних кондитерських ви-

робів. Це торти, тістечка, пряники, печиво, кекси, вафлі, східні борошняні солодощі.

Розвиток хлібопекарської промисловості Полтавської області в 2012—2014 роках характеризується збитковістю (табл. 2). Так, у 2013 році збиток у порівнянні з попереднім роком збільшився на 4779 тис грн, а у 2014 році збиток у порівнянні з 2013 роком зменшився на 51 тис. грн.

На основі даних про діяльність підприємств галузі, незалежно від рівня господарської системи, можна зробити висновок про те, що в цілому по хлібопекарської промисловості Полтавської області існують тенденції скорочення обсягів виробництва, старіння основних засобів.

Із даних таблиці 3 видно, що основні засоби мають значний знос, який зменшився у 2013 році в порівнянні з 2012 роком на 30988 тис. грн, а у 2014 році в порівнянні з 2013 роком збільшився на 6571 тис. грн.

З аналізу сучасного розвитку хлібопекарської промисловості з позиції досягнення економічного зростання за рахунок збільшення обсягу вироблюваної продукції можна зробити наступні висновки:

— хлібопекарська продукція забезпечує близько 30% фізіологічної потреби людини в харчових речовинах і енергії;

— середньодушкове споживання хліба не досягає фізіологічної норми;

— у період з 2012—2014 рр. має місце зниження обсягів виробництва хліба та хлібобулочних виробів;

— купівельна спроможність населення на хліб і хлібобулочні вироби за досліджуваний період знизилася;

— асортимент хлібопекарської продукції сягає понад 700 найменувань, але 95% від загального обсягу виробництва припадає на 100—140 найменувань;

— якість хліба значно знижується;

Таблиця 4. Виробництво хліба та хлібобулочних виробів в Україні

Показник	2010	2011	2012	2013	2014
Кількість підприємств	1012	978	960	925	809
Випуск хлібобулочних виробів, тис тонн	1807,1	1769,4	1679,3	1559,7	1356,8
Рентабельність операційної діяльності підприємств, %	1,1	-0,2	-0,6	0,5	-1,6
Частка підприємств, які одержали збиток від звичайної діяльності до оподаткування, у % до загальної кількості підприємств	39,0	36,5	38,8	50,8	45,4
Інвестиції в основний капітал, у фактичних цінах, тис. грн.	436704	389349	402334	518698	251038
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	9512496,0	11333605,3	11615131,9	11875723,2	10801355,5
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	-40366,5	-25841,2	-320496,2	-334793,2	-710607,3

Джерело: складено автором за оперативними даними Державної служби статистики України.

Таблиця 3. Основні засоби хлібопекарської промисловості за 2012—2014 роки в Полтавській області, тис. грн.

	2012	2013	2014
Залишкова вартість	54013	8581	20063
Первинна вартість	96337	19917	37970
Знос	42324	11336	17907
Знос(у % до 2012)	100	26,8	42,3

Джерело: складено автором за оперативними даними Державної служби статистики України.

— існують тенденції старіння основних засобів;

— діяльність хлібопекарських підприємств Полтавської області характеризується нестійким фінансовим становищем;

— багато хлібопекарських підприємств є диверсифікованими: організували виробництво борошняних кондитерських виробів, макаронів (пов'язана диверсифікація);

— хлібопекарські підприємства, що забезпечують населення продуктом повсякденного споживання, є відносно стабільно працюючими, що забезпечує зайнятість працездатного населення.

Отже, хлібопекарська промисловість Полтавської області не має резервів потужності для задоволення потреб населення в основному продукті харчування і для забезпечення економічного зростання за рахунок збільшення обсягів виробництва та розширення асортименту продукції необхідне оновлювання основних засобів.

Аналізуючи стан платоспроможності, потрібно виявити причини фінансових труднощів, періодичність їх створення і тривалість прострочених боргів.

Основними причинами неплатоспроможності хлібопекарських підприємств можуть бути:

1) зменшення виробництва і реалізації продукції, підвищення її собівартості, зниження прибутку і, як результат, недостатність власних джерел самофінансування;

Таблиця 5. Виробництво хліба та хлібобулочних виробів у Полтавській області

Показник	2010	2011	2012	2013	2014
Кількість підприємств	34	29	34	28	32
Випуск хлібобулочних виробів, тис. тонн	58,2	55,0	56,1	41,7	37,7
Рентабельність операційної діяльності підприємств, %	1,1	0,2	-1,3	-4,3	-3,2
Частка підприємств, які одержали збиток від звичайної діяльності до оподаткування, у % до загальної кількості підприємств	47,1	34,5	44,1	39,3	43,8
Інвестиції в основний капітал, у фактичних цінах, тис грн.	25635	6357	15192	2450	2379
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис грн.	262709,6	232745,9	267710,1	138420,0	254419,4
Чистий прибуток (збиток), тис грн.	78,6	-51,4	-5212,9	-7384,3	-9336,5

Джерело: складено автором за оперативними даними Державної служби статистики України.

2) неправильне використання оборотного капіталу і, зокрема, відчуження оборотних засобів в дебіторську заборгованість, вкладення у зверхпланові запаси сировини;

3) злиденність їх клієнтів;

4) високий рівень оподаткування, штрафних санкцій за несвоєчасну або неповну сплату податків також може стати однією із причин неплатоспроможності суб'єкта господарювання.

На хлібопекарських підприємствах Полтавської області є резерви для економічного зростання, але вони не використовуються через відсутність зниження витрат виробництва. Стратегія зниження витрат є найбільш важливою для економічного зростання хлібопекарських підприємств. Хлібопекарським підприємствам слід приводити їх у дію незалежно від зовнішніх факторів.

При аналізі економічного зростання кожного підприємства нами виділені елементи, що складають його показники. Це обсяг виробництва, дохід, прибуток. Ці показники являються взаємопов'язаними і взаємообумовленими численними факторами, які досить широко вивчені і висвітлені в економічній літературі. Необхідно виділити головні дії, які дозволяють збільшувати обсяг виробництва при використанні технічних нововведень, що в свою чергу, стимулює зростання доходу і прибутку.

Основними діями, спрямованими на зростання обсягу виробництва і зниження витрат

виробництва, на нашу думку, є перш за все, про- яв волі трьох суб'єктів — саме підприємство, споживач і місцеві органи влади.

Споживач в певний часовий період розвитку економіки країни з урахуванням його платоспроможності, регіональних особливостей проживання споживає певну кількість хліба та хлібобулочних виробів. Це означає певну константу обсягу виробленої хлібопекарської продукції відповідно до чисельності проживаючого населення в регіоні заводу. Попит споживача хлібопекарське підприємство має задовольняти, виробляючи свіжий і якісний хліб в широкому асортименті. У таких умовах обґрунтованим є поряд з оснащенням підприємств поточно-механізованими лініями з використанням безперервних технологічних процесів, впровадження системи машин, сучасних агрегатів, що обумовлюють перехід до порційного тістоприготування, а також заміні печей великої потужності печами середньої потужності, мобільними, малоаккумулятивними, з широким діапазоном можливостей.

ВИСНОВКИ

На нашу думку, зростання обсягу виробництва на прикладі регіонального хлібопечення Полтавської області, можливий за рахунок:

- підвищення якості продукції без значного зростання цін;
- постійного розширення та оновлення

Таблиця 6. Дії, спрямовані на зростання обсягу виробництва і зниження витрат виробництва

Споживач	Хлібопекарське підприємство	Місцеві органи влади
Збільшення душевого споживання хліба та хлібобулочних виробів	Впровадження більш продуктивної техніки	Встановлення податкових пільг
Підвищення платоспроможності населення	Впровадження нових інтенсивних технологій	Скасування обмежень рентабельності продукції
Розширення асортименту якісного хліба та хлібобулочних виробів	Нарощування виробничих потужностей	
Своєчасна доставка хліба та хлібобулочних виробів	Поліпшення використання діючих потужностей	
	Диверсифікація виробництва	

Джерело: складено автором.

асортименту, не порушуючи традицій регіону; при цьому слід взяти до уваги необхідність збільшити вироблення житнього хліба, виходячи з рекомендованої норми споживання борошна за сортами. Визнана корисність споживання житнього борошна — 30%, першого і другого сорту — 60% і пшеничного борошна вищого гатунку — 10%. В житньому борошні і житньому хлібі міститься більше, ніж в пшеничному заліза на 30%, магнію і калію — в 2 рази [2];

— диверсифікації виробництва (борошняні кондитерські вироби, макаронні вироби, залежно від потреби місцевого ринку).

Для економічного зростання підприємств, на нашу думку, недостатньо тільки зростання виробництва за рахунок більш повного завантаження потужностей, що простоюють. Досягти більш високого рівня розвитку можливо за умови витрат на інвестиції значної частки валового продукту. Підтвердженням тому є досвід зарубіжних країн. Так, на інвестиції направляється в Японії до 30% ВВП, Південної Кореї — більше 35%, в Китаї — більше 40%.

Оцінюючи сучасний стан вітчизняної хлібопекарської промисловості, слід зазначити, що вона відчуває дефіцит в оснащенні комплексно-механізованими і автоматизованими поточними лініями з виробництва булочних, здобних і борошняних кондитерських виробів і вимагає технічного оновлення.

Виходячи з того, що процес технічного оновлення підприємств є капіталомістким і важливо забезпечити ефективність капіталу протягом тривалого періоду часу, слід враховувати вплив внутрішнього і зовнішнього середовища.

Аналіз внутрішнього середовища хлібопекарських підприємств в галузі науково-технічного розвитку свідчить, що в силу різних форм власності, вміння управлінської команди (вищого рівня керівництва) розробляти і реалізувати відповідні стратегії, процес оновлення експлуатованого обладнання та впровадження прогресивної техніки здійснюється неоднозначно.

Хлібопекарські підприємства мають значне утруднення з джерелами фінансування на придбання нової техніки, про що свідчить їх фінансовий стан.

Література:

1. Режим доступу: <http://trademaster.ua/finance/7869>
2. Косован А.П., Чубенко Н.Т. Проблемы увеличения производства и конкурентоспособ-

ности продукции / А.П. Косова, Н.Т. Чубенко / // Хлебопечение России. — 1999. — № 3. — С. 4.

3. Скакуненко О.О. Теоретико-методичні аспекти стійкого розвитку хлібопекарських підприємств / О.О. Скакуненко // Агросвіт. — 2013. — № 24. — С. 80—84.

4. Корнієнко Т.М. Комплекс заходів для вдосконалення системи стратегічного управління якістю продукції на хлібопекарських підприємствах харчової промисловості / Т.М. Корнієнко // Формування ринкових відносин в Україні. — 2013. — № 2 (141). — С. 170—173.

5. Васильцова О.В. Уточнення структури основних засобів хлібопекарських підприємств в контексті особливостей галузі / О.В. Васильцова // Економіка, фінанси, право. — 2014. — № 5. — С. 13—18.

6. Ткач У.В. Прогнозування тенденцій розвитку хлібопекарських підприємств з урахуванням інноваційного ризику / У.В. Ткач // Економіка, фінанси, право. — 2014. — № 6. — С. 10—15.

References:

1. Access: <http://trademaster.ua/finance/7869>
 2. Kosovan, A.P. Chubenko, N.T. (1999), Problemy uvelicheniya proizvodstva i konkurentosposobnosti produktsii [Problems of production and competitiveness increasing], Baking in Russian Federation
 3. Skakunenko, O.O. (2013), Teoretyko-metodychni aspekty stijkogo rozvytku khlibopekarskykh pidpryemstv [Theoretical and methodological aspects of bakery's sustainable growth], Agrosvit
 4. Korniyenko, T.M. (2013), Kompleks zahodiv dlya vdoskonalennya systemy strategichnogo upravlinnya yakystyu produktsii na khlibopekarskykh pidpryemstvakh kharchovoi promyslovosti [Methods for strategy improvement of product quality management at bakeries in food industry], Establishing the market relations in Ukraine, Kyiv, Ukraine.
 5. Vasiltsova, O.V. (2014), Utochnennya struktury osnovnykh zasobiv khlibopekarskykh pidpryemstv v konteksti osoblyvostej galuzi [Structure improvement of capital assets at bakeries in keeping with industry peculiarities], Economics, finance, law, Kyiv, Ukraine.
 6. Tkach, U.V. (2014), Prognozuvannya tendentsij rozvytku khlibopekarskykh pidpryemstv z urakhuvanniam innovatsijnogo ryzyku [Forecasting trends in bakeries development in keeping with innovation risks], Economics, finance, law, Kyiv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 07.10.2016 р.